

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р **Иванка Василева Асенова**,
преподавател в катедра Психология на Философски факултет на
Югозападен университет „Неофит Рилски“, Благоевград

на дисертационния труд на **Ангелики Икономопулу**

на тема: „**Функционални хемисферни асиметрии при ученици с
невроразвитийни нарушения**“,
за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ в област на
висше образование 3. Социални, стопански и правни науки.
Професионално направление 3.2. Психология; научна специалност
Педагогическа и възрастова и психология.

1. Актуалност на тематиката

Проведено е изследване, което е израз на научния интерес на докторантката към проучването на спецификата на хемисферните асиметрии при различни видове невроразвитийна патология чрез сравнителен анализ на резултатите от оценката на ръкостта и латерализацията на зрителното пространствено внимание при типично развиващи се деца и деца страдащи от следните видове нарушения на развитието: интелектуална недостатъчност, разстройство от аутистичния спектър, дислексия на развитието, разстройство с дефицит на вниманието и хиперактивност, и специфично езиково нарушение. Темата е особено актуална, поради все още многото неизвестни относно ролята на

нарушената или атипична функционална мозъчна латерализация за появата и персистирането на невроразвитийните нарушения.

2. Обща оценка на дисертационния труд

Дисертацията е с обем от 226 страници, обособени в пет глави, библиография, съдържаща 195 заглавия на латиница и приложения. Обемът на теоретичната част обхваща 80 страници от ръкописа и е структурирана в три глави. Първа глава представя накратко историческото развитие на теорията за функционалната мозъчна асиметрия с акцент върху съвременните схващания за същността на комплексен психологичен феномен. Втора глава е посветена на концептуализацията на невроразвитийните нарушения. Третата теоретична глава дискутира връзката между нарушената церебрална латерализация и всяко едно от изследваните нарушения на развитието.

Четвърта глава съдържа експерименталната програма на изследването и обхваща 6 страници от ръкописа. Целта и хипотезите се ясно дефинирани и цялостно обвързани с теоретичен анализ, представен в предходните глави. Описанието на изследвания контингент е достатъчно информативно и подробно. Избраните и приложени изследователски методи (перформансен тест за оценка на мануалното предпочитание и тест за разполовяване на линии за оценка на зрителното пространствено внимание и неговата латерализация), са възможно най-подходящи с оглед възрастта на извадката и целите на изследването, позволяват изпълнението на поставените задачи и емпиричната проверка на издигнатите хипотези. За обработката на суровите емпирични данни са използвани адекватни статистически методи, като е изчислен и размер на ефекта.

Описанието на получения богат емпиричен материал и резултатите от неговия статистически анализ са подробно описани в глава V, обхващат

114 страници и са онагледени с 88 таблици, които имат позовавания в текста. Получени са доказателства за различия със статистическа и практическа значимост между контролната група от типично развиващи се деца и всяка една от изследваните патологични групи по отношение на патерните на ръкостта и латерализацията на зрителното пространствено внимание, свидетелстващи за специфични и с различна степен на изразеност отклонения във функционалната мозъчна латерализация при всяко едно от изследваните нарушения на развитието. Също така е установено, че полът е фактор, свързан с диференцирани ефекти върху патерна на отчетените отклонения във функционалната латерализация при всички изследвани патологични групи, като най-голямо е влиянието му при нарушенията, чиято епидемиология демонстрира полова зависимост (разстройство от аутистичния спектър, разстройство с дефицит на вниманието и хиперактивност и специфично езиково нарушение).

В заключителната част на дисертационния труд Ангелики Икономопулу прави обобщен интерпретативен анализ на получените резултати, който впечатлява със своята коректност и теоретична обоснованост. Направените изводи са изцяло базирани на получените емпирични данни. Приносните достижения на дисертационния труд са адекватно и коректно представени.

Най-същественият принос на това дисертационно изследване е, че за първи път функционалните хемисферни асиметрии за една типично лявохемисферна функция (ръкостта) и една типично дяснохемисферна функция (пространственото внимание) се проучват в сравнителен план с унифициран изследователски инструментариум, при пет от най-често срещаните невроразвитийни нарушения – интелектуална недостатъчност, разстройство от аутистичния спектър, дислексия на развитието, разстройство с дефицит на вниманието и хиперактивност, и специфично

езиково нарушение, за които се предполага, че имат връзка с атипично или нарушено латерализане на мозъчната функция.

3. Автореферат

Авторефератът на дисертационния труд като цяло релевантно представя неговата структура и съдържание, но вероятно с цел да оптимизира презентирането на огромното количество получени резултати, Ангелики Икономопулу въвежда графичното им представяне, с помощта на фигури. Голяма част от фигурите обаче, особено описващите междуполовите различия по изследваните показатели (фигури 8-12), са неясни, зле структурирани, с непълна легенда, което ги прави неинформативни.

4. Критични бележки и препоръки

Повечето от забележките, които ще отправя към дисертационния труд са по-скоро формални, отколкото съдържателни, и имат за цел най-вече да подобрят общото впечатление от работата и да улеснят възприемането на информацията.

Особено в главата, описваща резултатите от собствените проучвания (глава V), изказът е тежък, изреченията са дълги и утежнени от описателни термини и повтарящи се словесни конструкции, което затруднява осмислянето на информацията и кара читателят да се връща и препрочита дадения абзац.

Макар като цяло стилът на разработката да е добър, на места некоректният английски и технически грешки, допуснати от автора (като например, неправилното номериране на таблиците – след подточка 5.3.

докторантката прави ново номериране на таблиците от 1 до 7 в рамките на всяка следваща подточка) допълнително затрудняват разбирането.

5. Заключение

В заключение считам, че дисертационният труд на Ангелики Икономопулу е мащабно иновативно експериментално изследване. Получените резултати очертават редица безспорни приноси към теориите за ролята на атипичната мозъчна латерализация в генезиса на невроразвитийната патология. Въз основа на изтъкнатите положителни качества на дисертационния труд с убеденост ще гласувам, на докторант Ангелики Икономопулу да бъде присъдена научната и образователна степен „доктор” в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки. Професионално направление 3.2 Психология (научна специалност „Педагогическа и възрастова психология“).

22.03.2019г.

Член на научното жури:

/доц. д-р Иванка Асенова/